

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik
minden héten egyszer
szombaton, egy íven.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: DEBRECEN, KOLLÉGIUM
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Előfizetési ár
egész évre 10 arany korona
félévre . . . 5 arany korona
Egyes szám ára 25 arany fillér

A debreceni nagy nap.

A legutóbbi vasárnapon értekezletre gyűltek össze a debreceni protestáns társadalom vezetőemberei, hogy megbeszéljék a szükséges tennivalókat a március hónap végén Debrecenben tartandó protestáns nap előkészületei tárgyában. A Magyar Protestáns Irodalmi Társaság és a Kálvineum javára fognak március 29-én templomban és azon kívül előadásokat tartani országos nevű kitünőségek közreműködésével s az értekezletnek az volt a célja, hogy a figyelmet már jóelőre ráirányozzák erre a nagyjelentőségű ünnepélyre. Az érdeklődés szépen nyilvánult meg és ebből bizvást lehet arra következtetni, hogy az eredmény anyagiakban sem lesz kisebb, mint amelyet a magyar protestantizmus legerősebb várától, Debrecentől, méltán el lehet várni akkor, amikor a protestantizmus legjelentősebb érdekeinek a biztosításáról van szó.

Debrecennek az érdeklődése egyébiránt a kitűzött nemes célok iránt egyéb vonatkozásban is szépen megbizonyosodott. A város törvényhatósági bizottsága a legutóbbi közgyűlésén ötezer aranykoronát, papírban nyolcvanöt milliót szavazott meg a Kálvineum leányárvaházának támogatására, pedig ezzel még bizonyára nem mondta ki az utolsó szót. Annál nevezetesebb a városnak ez a készsége, mert hiszen — amint azt lapunk más alkalommal már kifejtette — a legtermészetesebb és egyszerű mind leghelyesebb megoldás a leányárvaháznak Debrecenben felállítása tett volna. A Kálvineum vezetősége — kétségkívül igen tiszteltreméltó okoktól vezettetve — a nyíregyházi elhelyezés mellett döntött, de ez a döntés nem akadályozta meg a nemes város törvényhatósági bizottságát abban, hogy a jónak felismert célra tiszteltreméltó készséggel hozza meg a maga igenis jelentős áldozatát. Amint a most már majd felerészében másvallású város képviselője felismerte a kötelességét a magyar kálvinizmus főhelyének a magyar kálvinista papok elmaradt árvái irányában, úgy bizonyára maga a református lakosság is megmutatja,

hogy Debrecenre s Debrecen népére a magyar reformátusságnak minden jó cél érdekében számíthatnia lehet.

Nem kevésbé, mint a Kálvineum, tarthat számot Debrecen lakosságának érdeklődésére és támogatására a Protestáns Irodalmi Társaság. Debrecen hosszú időközön át volt szellemi gócpontja a magyar protestantizmus életének s azon a réven, hogy a legnagyobb magyar protestáns egyházkerület székhelye itt van és hogy egyedül ennek a városnak az egyeteme szolgál székhelyül a magyar protestáns teológiai fakultásnak, — mert a soproni evangélikus teológiai fakultás csak külső telepe a maga egyetemének — méltán tarthat Debrecen számot ma is arra, hogy a politikai viszonyok szerint kialakult fővárosi központ mellett is kezében tartsa a szellemi irányításnak java részét.

Az előkelőség pedig kötelezi. Debrecennek nem szabad megelégednie azzal, hogy magát a magyar protestantizmus főhelyének hirdesse, hanem meg kell bizonyítania ezt a minőségét az áldozat nagyságával is. Annak a protestáns napnak, amelyet Debrecenben tartanak, nemcsak szellemi tekintetben kell kimagaslania más helyek hasonló ünnepei felett, hanem az anyagi siker tekintetében is. Ennek a napnak olyan anyagi eredménnyel kell járnia, amely elhomályosítson minden más hasonló ünnepeket.

Nem kételkedünk abban, hogy így is lesz.

Tárca

Magyar kikelet.

Írta: Baja Mihály.

Tavasza zsendül
Már megint a táj —
És kivirágzik
Ujra majd a róna:
Kolomp szavára
Hallgat méla nyáj
És sirva sir a
Pásztor tilinkója.

En Istenem
A nagy világ felett,
Mi van felőlünk
Könyvedben megírva?
Lesz-e még
A magyarra kikelet?
Vagy csak virágos
Lesz megint a — sirja?

Iskola

Kerekes Ferenc pedagógiai levelei.

Érdekes példája a Kerekes javaslata egyrészt az autonómia szellemének, mely végig kísérte a protestáns iskolai életet bő esőjétől csaknem a jelen korig, — másrészt emelkedett gondolkodásának, mely az alkotmányt akkor bevitte a legalsóbb iskolába, mikor még mások nem is álmodtak róla. Sőt gondoljunk arra, hogy nálunk még a középiskolából is kitörölték nemrég azt a kis közgazdasági és jogi ismeretet, amit az utóbbi évek egyik nem haszontalan vívmányának tekintettünk. Az eredmény aztán az, hogy a legtöbb középiskolát vezet ember buta és tájékozatlan a legegyszerűbb jogi, állampolgári kérdésekkel szemben. Még csak eszméltetést sem kapnak a mindent átható nagy közgazdasági kérdésekből, amelyek pedig nagyon is beletartoznak a világnézet körébe.

Adassék tisztesség Kerekes nevének, aki, ha nem is mondta szóval, de nyilvánláthatólag ezt a modern célkitűzést tartotta szem előtt.

9. Az élet, az állampolgári élet követelményeihez alkalmazkodik, mikor felveszi a rendes tantárgyak köze a **polgári ügyiratszerkesztést**. Hányan vannak ma is tanult, képzett emberek, akik egy kérvényt sem tudnak megszerkeszteni, nem hogy ritkább ügyíratot, pl. térítvényt, ellennyugtat, meghatalmazást stb. Az okát én már régen abban látom, hogy csak úgy melleleg, stilisztikai függelékként, vagy épen sehogy sem tanítjuk még a középiskolában is ezeket a rendkívül fontos közéleti szükségleteket.

A Ratio és Kerekes tisztábban láttak ebben a kérdésben is. Sőt Kerekes még *egészségtani ismereteket* is szeretne adni, melyeket nem külön tantárgyként, hanem szellemként, versikék, arany-szabályok, olvasmányok alakjában szeretne elhinteni az olvasókönyvükben.

10. Utolsónak hagyja a **magyar grammatikát**, akárcsak Basedow tette az efelével. Nem sokat használunk, de nem is vétünk vele annyit a parasztnak készülő gyermek ellen, mint ha deák nyelvet tanítanánk neki, amelynek semmi hasznát nem vehetné életében. A magyar nyelvtan jó szolgálatokat tehet befejezéséig az elmékedésre tanítás és a magasabb, grammaticai iskolára előkészítés által. Mert ő, nagyon helyesen, anyanyelvi alapot kíván a latin elé. Tényleg, a híres Debreceni Grammatika iskolai kiadásai (1808, 1820, 1829, 1833, 1835.) ezzel a célzattal indultak utjukra, amint az előszavuk hangsúlyozza.

Ezek lennének a nemzeti iskola tárgyai tehát: vallás, olvasás, írás, számvetés, természetrajz, természettan, földrajz, alkotmánytan, polgári ügyiratszerkesztés, és egészségtan.

Milyen renddel? Az a nézete Kerekesnek,

hogy ennek eldöntésére nem hivatott sem ő, sem a deputatio. Külön szakértő, tanterv készítő bizottság elé kell terjeszteni az elvi megállapodást. Lassú munka ez, de „nem hólyag, hogy felfujjuk”. Ime, akármennyire lázas várakozással van is tele Kerekes, tud és akar várni az alaposág kedvéért. Ma is megszívlelhető a mondása.

Még egy fontos kívánalmát emeli ki, amelynek megvalósítására csak a legújabb időkben került sor: állandó ellenőrzést kíván az iskolák felett. Erre átalakulhatna ez a mostaná ad hoc deputacio, mely évenként össze jöve felülvizsgálná az iskolát. Ki kell egészíteni a bizottságot nem csak szak-tudósokkal, hanem kitűnő nevelőkkel, ami nem egy! Tagadatlanul hatása lehetett e gondolat kitermelődésére a Ratiokban gyökerező főigazgatói intézménynek. 1806-iban 164.1: „director provincialis” a neve. A tanács is megvan: 165. §. Adsunt praeterea Magistri Juuentutis, cum quibus Director crebrius considerabit; neque enim in tanta studiorum et morum, auditorumque varietate, et legum scholasticarum numero deesse potest causa Con-sensus saepius habendi”. Amint látható, más jellegű ez a tanács, mint amit Kerekes kíván: nem ellenőrök gyűlése, hanem a tanárok, tanítók konferenciája a provincialis director, illetőleg a népiskolai ügyekben őt képviselő inspector vezetése alatt. De van nyoma helyi ellenőrzőkül a papok bevonásának a Ratióban is. Sokkal tisztábban látható Basedownál. (Fináczy: id. mű II. 29.) A reformátusságnál annyira új gondolat a szakfelügyelő, hogy a középiskoláink a legnagyobb tisztantuli kerületben is csak e században kaptak hivatott, kiváló rátermettségű őr; elemi iskoláinkban pedig még ma sincs!

A Ratiok intézkednek a tankönyvekre vonatkozólag is. Kerekes sem felejtkezik el róluk és érdekes, lélektani tapintatról tanuskodó megjegyzést tesz: *Memorizáló könyvet ne adjunk a gyermek kezébe, míg figyelni, értékelni nem tud.* Addig csak olvassassa otthon a leckéjét, odafent az iskolában pedig csak az értelmét kérdezzesse a tanító.

Az sem utolsó, amit a **testgyakorlásról** mond Kerekes, amely akkor még teljesen ismeretlen volt a Kollegiumban, sőt még azután is jó ideig. Gondoskodni kell a gyermekek testi neveléséről, mozgásáról. Úgyes tanító a gyermek játékát is tanulságossá teheti. „Mi könnyebb p. o. egy okos tanítónak, mint okos előterjesztések által arra bírni a szüléket, hogy a gyermekeknek a kertben szakasszanak külön egy veteményes ágyat; és azt adják által neki, mint tulajdonát, hogy azt munkálván az abból bejövő haszon az övé legyen.” Életre élet által nevelni: többet ér százszorta a száraz memorizáltatásnál. Testét is gyakorolja, de lelkét is vele: alapretegként rakódik le gondolatvilágában az a meggyőződés, hogy mindig csak becsületes munka árán várhat jó eredményt.

Honnan vette ő ezeket a nagyon modernnek látszó eszméket, melyek az angol abbotsholmei és mintájára keletkezett más, u. n. „új iskola”-ban

homlottak ki teljes tartalmukban nem is olyan régen? (Lásd Wezely Ödön: A modern paedagogia útjain 410. l.) A részben való forrást megtalálom az első Ratio 402—418. lapjain, ahol ez a testi nevelésnek nálunk merőben új gondolatát fejtegeti lelkes szavakban, hangoztatván a játék és játékterek fontosságát. De azt hiszem, egész a Philantropinumig kell visszamenni. Basedow és követői hatását kell látnunk Kerekesen; annál érdekesebb és kiemelendőbb dolog ez, mennél gyéresebb hatást tett Basedow a magyar paedagogusokra. (Tudvalevőleg az Elementarwerkjének is csak egy előfizetője volt Magyarországból, az is álnéven). Mintha az ő szavait hallanám Kerekes egész fejtegetéséből. Basedow is azt mondta, hogy ismerjen meg az életből mindent a gyermek, tudjon bánni a mesteremberek, *kertészek* szerszámaival; ismerje a *gyakorlati fizikát*, gyakorolja magát a hegymászásban, vékony jégen, póznán való járásban, úszásban, evezésben, stb.; tanulja meg az idegen segítséget nélkülözni, tisztogassa meg a maga ruháit, főzze meg maga egyszerű ebédjét. Tanulja meg a katonai menetelést és parancsszóra gyakorlást. Városi gyerek is tartózkodjék néhány hétig parasztdzandánál, stb. Tanulja meg a szenvedést, a türelmet, váratlan veszedelmekkel szembeállni.

„Ha így vezetjük növendékünket, *igazi férfi lesz belőle, s nincs szükség* szótárakra, Donatusokra, vastag grammatikákra, phraseologiákra, analysisre, imitációra, variációra, *memorizálásra*, recitálásra, és — verésre.“ Szinte a szavak is ugyanazok. (V. ö. Fináczy: id. mű II. 33. l.) A végighuzódó hasznossági elv a klaszikus nyelveknek minden becsülés mellett is háttérbe szorítása szintén Basedowot juttatja eszünkbe. Hogy *Debrecenben érdeklődtek a philanthropisták munkája iránt*, arra bizonyíték Péczely esete, aki professzorral jelöltetése után szükségesnek tartotta Salzmannak a dessau Philantropinum egykori tanárának schneppenthalii intézetét is meglátogatni, mint Szinnyei: Magyar írók élete szűkszavú adataiból olvashatjuk. A tanulás kedvessé tétele, szemléletisége mind, mind tőlük indult ki nagyobb nyomattal. Péczely pedig kedves embere volt Kerekesnek; könyveiről is jól volt tájékozva, mint fentebb láttuk. A testgyakorlatok eszméi ilyenformán náluk már nem „vándorsziklák, melyeknek a hazai paedagogiai felfogás területére jövele rejtélynek látszik“, mint Fináczy Ernő mondta még a Ratioval kapcsolatban (id. mű II. 224. l.) Érdekes különben, hogy Oskolai Paedagogiajában Kerekes első helyre teszi a testi nevelést s csak azután beszél a lelkiről. A játékokról it így nyilatkozik: „a szerdai és szombati játékokban, ahol ezek szokásban vannak (bár volnának — *bölsz találmánya volt ez az első eredetkor*) maga is jelen legyen a tanító.“

Az is a phi antropisták munkája volt, hogy fel tudják kelteni a legszélesebb körben a társadalom, a szülők érdeklődését az iskola iránt. Így segítette az egyiket maga a dessaui fejedelem, a másikat a gothai herceg. Volt-e azóta is példa arra, hogy

a társadalom zsebéből összegyűljön 15,000 tallér egy nevelési mű kiadására? A nevelés iránti méltó érdeklődés felkeltése, fővágya Kerekesnek is, ezzel zárja a nemzeti iskolára vonatkozó fejtegetéseit. „*Csak egy aetast tudnánk okosan felnevelni*, már igen sokat megnyertünk volna, mert akkor a szülők, kik okosan neveltettek, magok is, jobban értvén a neveléshez, a tanítókkal inkább egy kézre dolgoznának. Most magokat a szüléket is nevelni és tanítani kell. *hoggy* neveljenek.“

Ime, az, amit ma, 100 esztendő múlva is mégcsak el szeretnénk érni szülői értekezletek, szülők iskolája, napilapok, stb. révén, ott van teljes nemzeti jelentősége tudatában Kerekesnél! Ezzel a gondolatmenettel tér át a jó nevelés főfeltételére, a tanítóképzésre! Megint egy, a collegium életében eddig ismeretlen új dolog.

Ha most úgy egészében végig tekintünk Kerekes nemzeti iskoláján, hogy ité hetünk róla?

Miben tér el a Ratiótól?

Először is, és főleg abban, hogy nem „trifurkációs“ nála az elemi iskola. Nem ismer falusi, kisvárosi, nagyvárosi (sőt minta-) iskolát: az ismeretek bizonyos minimuma egyformán kötelező mindenkire. Eléggé helyes megoldás, bár nekem a Ratiobeli nagyon tetszik. Akkor, amikor a legtöbben megállapodtak az elemi ismeretek megszerzésénél, egy kereskedőváros lakosságánál a nekik szükséges vonatkozásokra nagyobb súlyt kellett fektetni. — különben tudjuk, hogy még ma is Budapest székesfőváros elemi iskolai tanterve többet kíván az országosnál. (Német nyelv, sbt.)

Második nagy különbség a tantárgyak száma, ha összeszedem a Ratiokéit, ezek: vallás, olvasás, írás, számolás, némi ízelítő a polgári kötelességekből, némelyeknek a latinság elemei.

A II. fokozaton ezeken kívül: levelírás, mesteremberi és kereskedői számolás; háztartás; geometria egyeseknek.

A III. fokon a mesterségre készülők III. évre is bentmaradván, tanulják a régiakat s azokon kívül az építészet elemeit, természetrajzot, technológiát, kereskedelmi földrajzot és áruismeretet.

Ha jól meggondoljuk, a latinon kívül egy sem olyan jellegű ismeret, hogy fel ne férne elvégre akárkinek is: annak a vásárló parasztembernek is tanácsos ismerni a portékát; vagy mit vétett ő, hogy épen földrajzból semmit sem tanulhat? Ebből a szempontból szerencsésebb a Kerekes tervezete: bár kevesebb tantárgyat vesz fel 3-mal is, mégis bővebb, egyetemesebb, fontosabb ismeretanyagot közöl. Igaz ugyan, hogy háztartást, latint, geometriát, építészetet, áruismeretet nem ad, de vesz fel helyette mindenkinek jobban szükséges természetrajzot, fizikát, földrajzot, egészségtant.

Harmadik fontos és alapvető különbség az időtartam: a Ratiokban két, legfeljebb három éves a tanfolyam a vernacula scholákban. *Kerekesnél 5 éves*. Nem is tudom elképzelni, hogy végezhetette el a Ratio nagyvárosi gyereke a harmadik, tehát egyetlen éven azt a sok fontos szaktárgyat úgy,

hogy abból valamelyes haszna lehetett az életben. Kerekes tervezete idő tekintetében is realisabb.

Elvégezhető-e nála egyáltalán a tantárgyak 6—11 éves gyermekekre gondolva?

Erre azt kell felelnünk nyugodtan; el. Nincs közöttük egy sem, amit a mai népiskola is fel ne dolgozna: igaz, 6 osztályban. De viszont, e tervezetből mindenütt hiányzik egy nagyon fontos és terjedelmes tantárgy: a történelem, hogy mást ne említsünk.

Mindent összevéve, tehát kimondhatjuk, hogy *Kerekes a mai népiskolát egy félszázaddal hamarabb megszervezte, mint br. Eötvös József.* Általában kora legújabb eszmevilágából meríti javaslatait, — e tekintetben igen nevezetes láncszem Basedow, Salzmann, a Ratiok, Pestalozzi és a magyar pædagogiai gondolkodás között. De a maga lángesze tüzén vonultatja át valamennyit, hol a sajátos magyar viszonyokhoz idomulnak. Egy jobb korban talán nevéhez fűződött volna a modern magyar népiskola tényleges megteremtése is.

(Folytatjuk.)

Dr. Törös László

Pósa Lajos emléke.

Mióta magyar él, a magyar gyermek legnagyobb tanítómestere Pósa Lajos volt. És ez a költőkirály anyaszentegyházunk gyermeke volt. Emlékében dicsősége, büszkesége maradt.

A világ egy nemzetének sem volt Pósa. Ő nemesak írt a gyermekeknek is, mint azt sok, sok nagy író megtette; de egész életét, hatalmas költői erejét a gyermek-irodalom művelésére áldozta. Mondom, egyetlen nemzetnek sincs még egy költője, ki annyira a gyermekeké volt, mint Pósa a magyar gyermekeké.

Mindamellettt őt nem merítette ki a gyermek-irodalmi munkásság. Írt az ifjaknak, a felnőtteknek. Írt a költemények mellett prózát is. De akárkinek és akármit írt, minden munkájában a hit, a szeretet lobogott, Ezek nélkül még me-élni, még dalolni sem tudott.

Talán egyetlen író munkáján sincs jobban a lélek mélységeiből szinte önkéntelenül előtörő vallásosság nyoma, mint az ő írásain.

Műveiben az árva, a koldus, a beteg, a szegény, az özvegy, az apa, az anya, a tanuló, a tanító, stb., mind, mind és mindenkor Isten felé néz. De ugyanezt teszi a jólét ölen élő gyermek, felnőtt; az erős, a hős, a király, mind, mind Istentől vár, kér, Istenre bizza dolgát.

De e hit oly színes, oly díszes és változatos öltözetben jelenik meg költészetében, hogy az soha sem lesz az ismétlésgetésektől megunt, még megszokott sem. Mindig magán hordja a kifejezés mézét, báját. Folyton lebilincsel, megihlet és magával ragad.

Vajjon nem illeti meg a 8—10 éves fiúcska, vagy leányka lelkét, mikor a „Világszép Nádszálkisasszony“-t olvasva, látja, hogy a daliás királyfi a kietlen, zord tájakon is erőt nyert, mikor

„Fel-fel is sóhajtott:
Ségs meg, Istenem!

Segítségül hívta
Mindenkor az Istent.“

Vagy nem szállja-e meg szent félelem a parányi szíveket, mikor a szarnócsát szedő kis lányra szól a kis pinyóke:

„Nem magad vagy! Lát az Isten!“

A kis lány pedig imádkozik:

„Összeteszi két kezét.“

Mennyi tisztelettel veszi ajkára a vidám ifjú:

„Megkondult a kecskeméti öreg templom nagy-
[harangja.“

„Isten veled, vén eperfa!“

„Szegény ember dolgát boldog Isten bírja!“

Pósát édesanyja papnak szánta. Hogy fájt nemes lelkének, mikor fia, a kiváló tanuló előhaladásában egyszerre meglanyhulva, a sárospataki theológiáról Budapest kétes életforgatagába vetődött! De milyen felemelő, boldogító volt a jó anyára, mikor emelkedett, szeretettől, istenfélelem-től aranyozott fenkölt költészetéért nyert ezüst koszorúját, a jó gyermek ünneplő közönségétől átvéve, rajongva szeretett öreg, parasztasszony anyjának adta!

Isten tudta, hogy a magyar nemzet életében lesz egy rettenetes erkölcsi sülyedés, ez a ma. És adta nekünk Pósa már előbb, hogy ő lelkének kincseit kiontsa elébünk, mely kincsei, azt bölcsen és szorgalmasan felhasználva, visszaszerezhetjük elvesztett hitünket, életünket.

Mentenünk kell a gyermek-lelket, az ifjúságot! Pósa költészete hatalmas eszköz a kezünkben. Vajjon gondolunk-e erre eléggé? Vajjon használjuk-e méltó karolással a nevelés terén! Becsüljük meg őt, kit nekünk ajándékozott a jóságos és bölcs Isten!

Új énekeink közül is Pósa lelkének szárnyán repül legkönnyebben a gyermeki lélek ég felé: (100 dics.)

„Mennyben lakó én Istenem
Vedd füledbe dicséretem!“

Pósa ne feledjük! Pósa szeressük emlékeiben is! Osztoassuk lelkének drága értékeit. Isten dicsőségére, hazánk, anyaszentegyházunk építésére!

(Kenderes).

Szabó Lajos, tanító.

Néhány megjegyzés a népiskolai tankönyvpályázat alkalmából.

A református tanítósság örömmel értesült arról, hogy a Konvent pályázatot hirdetett új népiskolai tankönyvekre. Örömnünknek kettős oka van: egyik az, hogy jelenlegi tankönyveink egyrésze ellen sok a kifogás; másik az, hogy ezentúl ugyanazon tankönyveket kell használni Magyarországon összes református iskoláiban. Így megszűnik az a visszás állapot, hogy ha egyik egyházkerület területéről a másik egy-

házkerület területére költözött valamelyik iskolás gyermek, az addigi tankönyveit eldobhatta és szereznie kellett más tankönyveket, jóllehet, ott is református iskolába járt. Tankönyveinkben meglesz tehát az egyöntetűség országszerte. Ez a református egység szempontjából is fontos körülmény és jelentős előhaladás.

Jelenlegi tankönyveinknek egyes sarkalatos hibája az, hogy hosszúak, terjengősök, nincsenek figyelemmel a növendékek életkorára és fejlettségére. Például a Fiers Elek-féle III—IV. oszt. Vallástani kézikönyv 72 oldal. Ebből a III. oszt. tananyaga 44 oldal, a IV. osztályé, 28 oldal. Hol itt az arány és helyes beosztás? Tudjuk, hogy növendékeink a könyvből való tanulást a III. osztályban kezdik, ami nem könnyű dolog. A vallástani tananyag itt mégis 16 oldallal több, mint a IV. osztályban, ahol már begyakorolták a könyvből tanulást. Éppen ellenkezőleg kellett volna a szerzőnek írni és beosztani a tananyagot, t. i. úgy, hogy a III. osztályé lett volna 28 oldal, a IV-iké 44. Ez felelt volna meg a növendékek képességének és fejlettségének.

Tantervünk a vallástanra heti 2 órát ír elő. A III. osztályt én már hosszú évek óta tanítom, a Szlőjd helyett is vallástani órát tartok. Heti 4 órán át is csak úgy vagyok képes elvégezni a vallástani anyagot, hogy itt-ott kirekeszték belőle. Kirekesztés nélkül még heti 4 órával se tudnám elvégezni.

Nagyon helyes intézkedés, hogy növendékeinket templomba vezetjük, megkedveltetjük velük és hosszászoktatjuk őket a templombajáráshoz. Ősrégi kálvinista szokás az, hogy templomba bemenetkor, úgyszintén onnan kijövetkor rövid imát mondunk. Vallástani kézikönyvünk ilyen imákat nem tartalmaz.

Tantervünk szerint tanítanunk kell szülőkért, továbbá betegségben és felgyógyuláskor mondandó imát is. Nevezett kézikönyvünkben ezek is hiányoznak. Ezen öt (5) imáról a szerző feledkezett meg, vagy a tankönyvbíráló?...

Az elemi népiskolában tanítandó imáknak nem szabad hosszadalmasoknak, terjengősöknek lenni. Legyenek azok rövidek és velősek. A hosszú imát nehezen tanulja meg a gyermek és könnyen elfelejti; míg a rövid, de velős és talpraesett imát nemcsak könnyen tanulja meg, hanem nem is felejt el, megtartja és tudja azt nagyobb korában is. Ezért felejtik el az ifjak az úrvacsorai imákat is, mert azok is hosszúak. Ha rövidek volnának, tudnák és megtartanák felnőtt korukban is.

Az Úri ina szövegében is jó volna egységes eljárásban megállapodni. Ahány tankönyvünkben helyet foglal, annyiféleképpen van leírva. Az iskolalátogatók is ahányan vannak, annyiféleképpen követelik. (Ki vagy a mennyekben, ki a mennyekben vagy. Mint a mennyben, mi-

képen a mennyben. Miképen mi is megbocsátunk az ellenünk vétőknek — vétkezőknek. Miképen mi is megbocsátunk azoknak, akik ellenünk vétkeztek, — vétkeznek. Mert tied az ország, a hatalom és a dicsőség. Mert tied az ország és hatalom és a dicsőség. Mindörökké. Ámen. Most és mindörökké. Ámen.)

Az új vallástani kézikönyv megírásánál most itt az alkalom, hogy az Úri imát a leghevesebb alakban bocsássuk közhasználatra; itt az alkalom, hogy a vallástani kézikönyvben helyet foglaljanak mindazon imák, melyeket a növendékeknek tudniok kell.

Vallástani tankönyveinkben ez a szó: „református“ alig-alig fordul elő. Pedig minden alkalommal fel kell használnunk arra, hogy növendékeinket református voltokra figyelmeztessük s a kálvinista öntudatot beléjük neveljük.

A Népiskolai Nyomtatványokra vonatkozólag az a megjegyzésem, hogy legyenek azok egymással és a tantervvel összhangban. Jelenleg más nyomon halad az Értesítő könyvecske. Az Értesítő könyvecskében a sorrend ez: Nyelvtan, Fogalmazás, Írás, az Anyakönyvben: Írás, Nyelvtan, Fogalmazás. A beírást, kiállítást ez az oknélküli sorrendváltozás igen megnehezíti. Legyen a sorrend az Értesítő könyvecskében is ugyanaz, ami az Anyakönyvben.

Az Értesítő könyvecskében a II. osztálynál nincs felvéve a tantárgyak közé az írás. Osztályozni pedig kell, mivel a tantervben szerepel.

Ezek aránylag nem nagy dolgok, de a könyvek kiállítására és a tanító munkájára igen zavarólag hatnak, azt ok nélkül hátráltatják. Az új kiadásnál — ezen hiányok kiküszöbölendők — a nyomtatványok összhangba hozandók.

Törökszentmiklós.

Zeke Dániel,
református tanító.

Közélet

Az egyházi vagyon a püspökök joghatósága alatt.

Ez a címe Tomcsányi Lajos jézustársasági atya legújabbán megjelent könyvének. Mint a szintén jezsuita szerkesztésben megjelenő Magyar Kulturában olvassuk, a tanulmány a pápa kezeihez is eljutott, ki a szerzőnek a bíboros államtitkár útján elismerését fejezte ki.

Mi sem mehetünk el minden megjegyzés nélkül ez ujdonság mellett. Habár érvei egyáltalán nem újak, mert — kivéve az egyházi vagyonnak a dogmával való viszonyát tárgyaló részét — már az 1844 iki országgyűlésen felsoroltattak azok a káptalanok követei s a klérussal érző némely világiak részéről. A legfőbb argumentum az egyházi vagyon

sérthetlensége mellett Tomesányinál is az maradt, hogy az nem állami eredetű, országos birtok, „közvagyon“, hanem ugyanolyan jogi természettel bír, mint bármely magán (nemesi) birtok. Szent István és utódai, kiktől a donációk erednek, magánjellelű korosztályi örökségükből — sicuti propriae suae haereditatis — létesítették a bona ecclesiastica-t, bona praelatorum-episcoporum-ot. Más szerzési módok is érvényesültek azonkívül az egyházi vagyon birtoktestének kialakulásánál, u. m. kegyes bívek hagyományai vagy adományai és adásvételi szerzemény által is gyarapodott az. E három szerzési mód közül bármelyik által is jutott valamely birtoktest az egyház kezére, tulajdonjoggal szállott az reá s azt tőle jogszerűleg elvenni nem lehet. Nyomós érv gyanánt használtatik a corpus juris I. rész 2. címe, mely szerint: „omnes domini praelati, et ecclesiarum rectores, ac barones, et caeteri magnates atque nobiles et proceres regni Hungariae, et ratione nobilitatis, et ratione bonorum temporalium una eademque libertatis exemptionis praerogativa gaudent.“

A magyar alkotmánytörténetből vett érvek mellett felsorakoztatja szerző a katolikus dogma és kánonjog döntvényeit is. Nem felejtkezik el a 35-ik apostoli kánonról sem, mely ezt rendeli: „a te kötelességed óh világi férfiú, hogy ajándékkal kedveskedjél az egyháznak. Ügyelj, nehogy bármely püspököt számadásra vonj, ne kutasd, hogy a püspök az egyházi vagyont hová fordítja, mert ezt tőle Isten fogja számonkérni, ki őt azon méltóságra érdemesítette.“

Talán meg se emlékeztünk volna e, szerintünk semmi különösebb tudományos értéket nem képviselő könyvecskéről, ha „A protestánsok osztozkodni óhajtanak“ című fejezetében ki nem tér mireánk. Szerinte a hazai protestánsok mindenütt felébe kerültek a katolikusoknak és hatalmukban elbizakodva, mind merészebbek lettek. Nem elégednek meg az elért sikerekkel, hanem folyton az osztó igazságot hangoztatják. Mert „szemük káprázik a katolikusok egyházi vagyonának láttára.“

Ez aposztrofáláshoz a legharmónikusabban hozzásimul a klérus egyik, ma közéleti szerepet játszó tagjának, Vass miniszternek legutóbbi nyilatkozata, mely szerint a katolikusok békességgel viseltetnek keresztyén honfitársaik iránt, „de arról a jogukról nem hajlandók lemondani, hogy a primhegedűt ők játsszák“. továbbá, „elismerem prot. testvéreimet, de megkövetelem tőlük, hogy elismerjék, hogy én vagyok itt ezer év jogán s a vezetés az én jogom.“ Önérzetes beszéd s különösen figyelemreméltó az ország alkotmányára és törvényeire esküt tett miniszter szájából, kiről föl sem tételezhető, hogy ne tudná, hogy az 1848. évi XX. t. c. 2. §-a a törvényesen bevett vallásfelekezetek között sem primhegedűsöket, sem kontrásokat, vagy épen klarinétosokat nem ismer, hanem közöttük „külömbőség nélkül“ „tökéletes egyenlőséget és viszonyosságot“ állapít meg. Mentségére talán az lenne felhozható, hogy belőle nem a miniszter, hanem ama klérus egyik tagja beszélt,

mely annak idején a törvényjavaslatnak teljes erővel ellene szegült, ellene petíciót szerkesztett s a koronánál azt még a szentesítés aktusa alkalmából is elgáncsolni igyekezett.

Tomesányi páterrel egyébként nem akarunk részletes vitába elegendni. „Okokkal egymást meg nem győzitek“, mondja Madách. Úgy tekintem őt munkájával együtt, mint az ecclesia militansnak egy olyan harcosát, ki elfogult mindennel és mindenkivel szemben, aki és ami az „Egyház“ falain kívül esék s akinek semmi érve sincs sem a korszellem által követelt reformok, sem a nemzeti élet fejlődésének követelményei iránt. A történelem azt bizonyítja, hogy szerzett jogokat nagylelkűségből egyetlen tényező sem adott fel addig, amíg azoknak megtartására valamelyes reménye lehetett. Így van ezzel a magyar klérus is s Tomesányi páter könyve csak ennek a történelmileg igazolt jelenségnek a megnyilvánulása. De azt a tanulságot is világosan hirdeti a történelem, hogy egy nemzet szabad fejlődésének útját nem állhatja örökre a tradíció, illetve valamely más, fejlettebb életviszonyokat feltételező korból átmentett s körülbástyázni igyekezett jogositvány.

Ezt annyival is inkább hangsúlyozhatjuk, mert álláspontja védelmében Tomesányi nem egy elismert tekintélyünkkel kénytelen vitába szállani, így Timonnal, Acsádival, stb. sőt az egyházi vagyont szintén állami eredetűnek tartó Deák Ferencsel is. De bátran kiterjeszkedhetett volna az 1844-iki országgyűlés ama szónokainak beszédeire is, akik a papi javak ellen irányuló borsodi indítványt jól felépített s argumentumokban gazdag felszólalásaikban pártolták. Különösen Radvánszky Antal, Zólyom megye követe támogatta meggyőző erővel és alapos érvekkel a borsodi indítványt, melyet különben, hogy minél szélesebb körben ismertté legyen, a következőkben ideiktatok: „a papi jószágok jövedelméből kiszakítván előre azon meghatározandó összveséget, mi az isteni tisztelet s annak díszes fenntartására úgy kívánatik, hogy az legkisebb fogyakozást sem szenvedjen, — papi személyek állásukhoz és hivataluk fontosságához mérsékelt illendő és meghatározott fizetést nyerjenek, — az ezektől felmaradó jövedelem pedig részint a szükséges iskolák felállítására s a meglevők célszerű elrendezésére, részint a tanítók kiképzésére s azok illendő fizetésére, nemkülömben országosan meghatározandó más közhasznú célokra fordíttassanak.“ Akit az indítványhoz fűződő terjedelmes és tanulságos vita érdekel, annak figyelmébe ajánlom Kovács Ferenc: „Az 1844. évi országgyűlési tárgyalások a papi javakról“ című munkáját. Itt csak annyit, hogy a borsodi indítványt pártolók valamennyien megegyeztek abban, hogy a papi javak feletti rendelkezés a törvényhozás jogai közé tartozik.

Az 1848. évi XX. t. c. tárgyalása alkalmával nem volt sem idő, sem mód arra, hogy a papi javak kérdése felelevenítettessék. Kossuth Lajos azonban, aki e törvényjavaslatot a reszortminiszter Bécsben léte folytán képviselte, 1871 január 12-én Turinban írt levelében igen érdekes megvilágítását

adja az akkori helyzetnek. Szerinte az egyenlőséget akként kellett volna megvalósítani, hogy az állam megszüntette volna azt az ellatást, amelyben a róm. kath. egyház főpapjait részesítette és egy egyháznak sem adott volna semmit. „Joga volt s van ehhez, ez kétségtelen.“ De ezzel oly hatalmas segéderőt kergettünk volna hazánk szabadsága bécsi ellenségeinek karjai közé, hogy az egész átalakítási nagy munka veszélyeztetve lett volna. Így az egyenlőségnek azon módját választottuk, hogy az állam fedezze a vallásfelekezetek szükségait. Rossz expediens, de csak ily nehezen szivelt áldozatokkal törölhetjük ki közjogunk táblájáról az *uralkodó vallás* szörnyetegét s írhattuk be helyére az egyenlőség és viszonyosság elvét.“

77 évvel a történetek után, teljes objektivitással megállapítjuk, hogy a nagyférfiúnak ez a feltevés egyik nagy tévedése volt. Mert mindaddig, amíg a kat. klérus vagyona és kiváltságai megvannak, felekezeti egyenlőségről és viszonyosságról komolyan még csak beszélni sem lehet. Nem utolsó példa erre Vass miniszter ur nyilatkozata sem!

Végzem soraimat. A mai közviszonyok között, nem vagyok híve a szekularizációnak. A kat. egyház konzerváló erejét ma nem nélkülözhetjük. De szükségesnek tartom, hogy a nemzeti kulturáért szegénységükből áldozó prot. egyházak úgy az állam, mint a kat. egyház részéről több méltánylásban részesíttessenek. Sem nem törvényes, sem nem keresztényi eljárás pld. az, hogy amikor az általános köznyomor idején a klérus megszámlálhatatlan, — közforrásból eredő — milliárdokkal rendelkezik, a kat. egyház az egyházi és iskolai célu államsegélyekért külön e célra tartogatott üres tarisznyájával az *egyenlőség és viszonyosság elve alapján* éppen úgy jelentkezik, mint mi, vagyontalan protestánsok.

Kevesebb önzést, hatalmi túllengést és több megértő szeretetet kérünk! A kat. egyházi vagyon — dacára a hasonló szerzési módoknak s jogigényeknek — Európaszerte szekularizáltatott. Az elsőből még lehetnek utolsóknálunk, az előjogok fenntartásának utolsó, parányira zsugorodott mentsvárában is. Mily szép lenne, ha addig is egymásra találnánk a nemzetépítő munkában, míg a közös nyomorúság kapcsol össze majd örökre bennünket!

Dr. Hajdu Gyula
lelkész.

Különfelek

Debrecen a Leány-Kálvineumnak. Debrecen sz. kir. város a Leány-Kálvineum számára 5.000 aranykoronát, mai értékben 85 milliót szavazott meg. Ez a gyönyörű adomány méltó Debrecenhez.

Lelkészwálasztás. Február 21-én a vajai gyülekezet egyhangú lelkesedéssel Bencze János volt helyettes lelkészt választotta meg pásztorául. A megválasztott egyike a háború elején bevonult 40 theologusnak és minden tekintetben bírja a falu népének bizalmát. Szívből köszöntjük.

Kitüntetés. Dr. Kállay Kálmán debreceni lelkészképzőintézeti tanárnak a Kormányzó a

Magyar Vörös-Kereszt érdemkeresztjét adományozta a holland-magyar gyermekakció körül kifejtett kiváló munkálkodásáért. Ad multos annos.

A hajduböszörményi református vasárnapi iskola f. hó harmadikán szépen sikerült műsoros előadással egybekötött tea-estélyt rendezett.

Nagy Károly erdélyi református püspök a leghevesebben tiltakozott az oláh szenátusban az új oláh érettségi törvényjavaslat ellen, amely a kisebbségi jogoknak lábbal tiprása.

Irodalmi délutánt tartott a Templomegyesület február 28-án a kollégium dísztermében. Ez alkalommal Dr. Hankiss János egyetemi tanár tartott érdekes előadást arról, mimódon nyilvánultak meg Rousseauban a genfi puritán hagyományok. A lélektanilag szépen elemező előadást Irsay Sárka oh. remek szavalata és Nagy Vilike magyar klasszikus zongora játéka, végül Kováts Kálmán tanító lelkes versei követték. Az estét énekkel a tanítói vegyeskar nyitotta meg és zárta be.

A sárospataki jogakadémiának az 1874—1910. tanévben volt növendékei szeretettel és hálával ünnepelték meg tanáruknak id. Dr. Szánthó Gyulának ötven esztendősi tanári működését. A katedrán és szakirodalomban egyaránt kiváló professzor keze alól a mai jogászvilágnak sok vezető férfiak kerültek ki.

A felsőzempléni egyházmegye Szondy István magyarizsepi lelkipásztort, kollégiumunk egykori növendékét választotta meg tanácsbíróul. Ad multos annos!

Kárpáthy Zoltán, Adorján Manassé, Tatrangi Dávid irtak a „Magyar Ifjúság“ című protestáns ifjúsági havi lap februári, *Jókai* számába. Novella, vers, elmélkedés, életrajz stb. élénkítik és teszik értékkessé a lapot a felnőtt ifjúság számára, de egyes cikkei igen alkalmasak összejöveteleken és ünnepélyeken való felolvasásra is. Előfizetési díj félévre 18.000 K. Egyes szám ára 4000 K. Pénz és levél a szerkesztő címére küldendő: Megyericsy Béla, Budapest, VIII. Fhg. Sándor-u. 28.

Házvezetőnőt ajánl Kiss Ferenc, Debrecen (Kollégium).

Hivatalos értesítés.

A tiszántuli református egyházkerület püspökétől.
362.—1925. szám.

Körlevél

a kebelbeli egyházi és iskolai hatóságokhoz.

A m. kir. belügyminiszter úr 230.662.—VIII.—1924. sz. alatt kelt rendeletével a Nemzeti Megújodás Emlékmű Bizottságának megengedte, hogy a Szegedről kiindult „nemzeti megújodás“: a nemzeti hadsereg megszületésének méltó emblemmával való megörökítésére fél éven át országos gyűjtést indítson. Az emlékmű elkészítése mintegy 300 millió koronába fog kerülni, mely összeg nagyobb részének megszerzését fennevezett bizottság gyűjtésből reméli.

Amidőn az egyházi és iskolai hatóságokat, a hazafias fellángolás méltó megörökítéséhez anyagi

erejükhöz mértelen leendő hozzájárulásra felkérem, egyben jelzem, hogy gyűjtőívet, úgyszintén postabefizetési lapot bárki kívánságára a Főispáni Hivatal Szeged, rendelkezésre bocsát.

Atyafisági szeretettel
Debrecen, 1925 február 27.

Révész,
püspök h.

Segédlelkészt keres négyszáz lelkes kis gyülekezet beteg lelkésze. Fizetés: 1. Kápláni államsegély. 2. Teljes ellátás (mosatáson kívül) és havi husz aranykorona. Kötelessége az összes lelkészi teendők végzése. Megkeresések Református Lelkészi Hivatal Majtis u. p. Jánk küldendők.

Pályázat.

A kislétai református egyház kántortanítói állásra pályázatot hirdet. Fizetése az egyháztól: lakás, kerttel, melléképületekkel, 17 kat. hold szántó-föld. 13 köböl gabona s államsegély. Kötelessége I—VI. vegyes osztályú iskola vezetése, kántori teendők elvégzése: kanonikus órákon, valamint lelkész akadályoztatása esetén templomi szolgálatot teljesíteni. Vasárnapi iskola vezetése. Személyes megjelenés kívánatos, de az utiköltség az illető terhét képezi. Pályázati határidő a hirdetés megjelenésétől számított 10 nap. Pályázati kérvények a kislétai református lelkészi hivatalhoz küldendők. Posta helyben. Szabolcsmegye.

Megjelent:

Forgács Gyula;

Agenda és Konfirmációi Káté

című kiváló tankönyvének II. kiadása. Az első kiadás hatalmas példányszámban egy év alatt teljesen elfogyott.

Lapvélemények a Kátéről: „Forgács Gy. Konfirmációi Kátéja minden tulás nélkül korszakos jelentőségű a református vallásos nevelés történetében“. „Magyarul ez irányban jobb könyvet nem lehet találni“.

A szép kiállítású kitűnő könyvecske alapára 2 korona. Egyházaknak 10 példánynál 15%, 50 példánynál 20%, 100 példányon felül 25% engedményt adunk.

Uj könyvek:

Roberston: Beszéd a két korinthusi levél felett.

Két kötet. Alapára kötetenként 6 korona.

H. Kiss Géza: Lorántfy Zsuzsanna.

Élet- és jellemrajz. A jó papíron nyomtatott, igen szép kötet alapára 5 korona. Amatőrpéldány csontpapíron 60,000 korona.

Fenti könyvek megrendelhetők:

SYLVESTER könyvkereskedés Tahitótfalu

cimen.

6-4

Konfirmációi oktatásra legalkalmasabb

és a gyakorlatban legjobban bevált tankönyvek

Soltész János:

Konfirmációi Káté

Átnézte és átdolgozta
Soltész Elemér tábori püspök
Hetedik kiadás.

Ez a legegyszerűbb, legjobban érthető és legkönnyebb, de mégis legjobb, konfirmációra előkészítő káté.

Alapára K — 50. Mai szorzószám 7000.
Bolti ára tehát . . . . . K 3500.—

Nagy István:

Konfirmációi Káté

Igen elterjedt, rövid, világos
kézikönyv.

Alapára K — 20. Mai ára 1400 K.

Legjobb, legszebb és legolcsóbb
konfirmációi ajándék

Dr. Erdős Károly:

Az én vallásom

Vászonba kötve — amíg a
második tizezerből a készlet
tart — darabja 5600 korona.

Tömeges vétel esetén jelentékeny
árengedmény a kladónál

„*Méliusz*“
könyvkereskedés

Debrecen,

Ferenc József-ut 26.